

H. Taras, M. Florek

Dacharzów, st. 1, gm. Wilczyce, woj.
tarnobrzeskie, AZP 88-72/10

Informator Archeologiczny : badania 29, 11-13

1995

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

kilkudziesięciu fragm. ceramiki, zarejestrowanych wyłącznie luźno w I-II warstwie naturalnej. Na podstawie zanotowanych na ceramice wątków ornamentacyjnych można ją wstępnie datować na fazę E-F wczesnego średniowiecza w Polsce. Nie odkryto obiektów nieruchomych z tego okresu.

Dokumentacja i materiały są przechowywane w Ośrodku Naukowo-Konserwatorskim PP PKZ w Poznaniu.

Żółwin, st. 29
gm. Międzyrzecz, woj. gorzowskie
AZP 51-15/120

Wojewódzki Konserwator Zabytków
w Gorzowie Wlkp.

Badania wykopaliskowe na trasie gazociągu prowadził Edward Krause. Osada kultury świderskiej, obozowisko postmaglemoskie, osada łużycka i wczesnośredniowieczna. Ślady osadnictwa kultury hamburskiej?, ślady osadnictwa neolitycznego, wczesnobrązowego, późnośredniowiecznego i nowożytnego.

*Literatura: *Archeologiczne badania...*, s. 316-364.

Żółwin, st. 30, gm. Międzyrzecz, woj. gorzowskie — patrz: środkowa i późna epoka brązu

NEOLIT

Brodziszewo, st. 35, gm. Szamotuły, woj. poznańskie — patrz: środkowa i późna epoka brązu

Dacharzów, st. 1
gm. Wilczyce, woj. tarnobrzeskie
AZP 88-72/10

Państwowa Służba Ochrony Zabytków
Oddział w Tarnobrzegu
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej
Katedra Archeologii w Lublinie

Badania prowadzili dr H. Taras (KA UMCS w Lublinie) i mgr M. Florek (PSOZ w Tarnobrzegu). Finansowane przez Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, Państwową Służbę Ochrony Zabytków w Tarnobrzegu i Fundację „ARS” w Tarnobrzegu. Trzeci sezon badań. Cmentarzysko i osada kultury pucharów lejkowatych, zespół sepulkralny kultury trzcinieckiej.

W 1995 r. kontynuowano rozpoznawanie dużego kopca. W ciągu dwóch sezonów przebadano łącznie powierzchnię 625 m², odkrywając zespół sepulkralny kultury trzcinieckiej. W centrum kopca odsłonięto dwie prostokątne, stykające się dłuższymi bokami komory kamienne (obiekt 1), zbudowane z płyt i bloków miejscowego wapienia muszlowego. Komory zorientowane były w przybliżeniu wzdłuż osi północ-południe, z niewielkim odchyleniem w kierunku zachodnim. Większa komora, o wewnętrznych wymiarach 5 x 2 m, wkopana była w całość. Jej płaskie dno znajdowało się ok. 100 cm poniżej pierwotnego poziomu otaczającego ją terenu. Na dnie komory wzdłuż wszystkich czterech ścian znajdował się rodzaj odsadzki wykonanej z płaskich, dość regularnych płyt kamiennych o wysokości ok. 8-10 cm i szerokości ok. 15-20 cm. Na kamieniach odsadzki wsparte były deski

drewnianej podłogi, ułożone równolegle do krótszych boków komory. Zachowane do wysokości ponad 100 cm ściany komory nachylone były do wnętrza pod kątem ok. 70°. Ich konstrukcja wsparta była na ukośnie wbitych słupach drewnianych, których resztki zachowały się w kilku miejscach. Ściany komory pierwotnie prawdopodobnie górą stykały się ze sobą, tworząc rodzaj czterospadowego dachu namiotowego. Jego wysokość mogła wynosić ok. 2 m. Druga, mniejsza komora, przylegająca do poprzedniej od strony wschodniej, miała wymiary wewnętrzne ok. 3 x 1,5 m. Jej płaskie dno nie było wkopane w calec, lecz znajdowało się na wyrównanej tylko, pierwotnej powierzchni terenu. Komora ta również miała drewnianą podłogę, lecz deski ułożone były prostopadle do jej krótszych boków. Odmienne też niż w większej komorze nie było tutaj kamiennej odsadzki wzdłuż ścian — zamiast niej w narożnikach i mniej więcej w połowie dłuższych boków znajdowały się płaskie kamienie, na których prawdopodobnie wsparte były drewniane legary podłogi. Natomiast konstrukcja kamiennych ścian była identyczna jak w przypadku większej komory. Wysokość wnętrza mniejszej komory wynosiła ok. 1,5 m. W pobliżu narożnika południowo-wschodniego mniejszej komory odkryto jamę o średnicy ok. 40 cm i głębokości ponad 1 m (obiekt 13), będącą zapewne pozostałością po wkopanym w calec dużym słupie. Na drewnianej podłodze w większej komorze znajdowały się szczątki kostne sześciu osobników — czterech kobiet i dwojga dzieci. Szkielety były zdekompletowane (co może częściowo wynikać z ogólnie złego stanu zachowania kości), w zaburzonym układzie anatomicznym, niemniej można sądzić, że zmarli pierwotnie ułożeni byli w pozycji na boku, z podkurczonymi nogami. W północnej części komory, między skupiskami fragm. kości, leżał do góry dnem duży fragm. naczynia, pozostałe jego części rozrzucone były w kilku miejscach w północnej i środkowej części komory. Bardzo podobne, lecz nieco mniejsze, całkowicie rozbite naczynie znajdowało się w centralnej części komory, u stóp jednego ze zmarłych. Trzecie naczynie — niewielka, profilowana misa — było wciśnięte pod nachylnie kamienie zachodniej ściany komory. Przy silnie zdekompletowanym szkielecie w centralnej części komory leżały wykonane z brązu: długa szpila gwoździowata i duża zausznica w formie tarczki ze zwiniętego spiralnie drutu. Identyczna zausznica leżała pod jedną z czaszek w południowo-zachodniej części komory.

W mniejszej komorze na drewnianej podłodze rozsypane były drobne fragm. spalonych kości mężczyzny i pojedyncze, niewielkie kości nie spalone. Tworzyły one wyraźne skupisko w jej północno-wschodniej części. Między przepalonymi szczątkami znajdowała się niewielka zausznica z tarczką ze spiralnie zwiniętego brązowego drutu.

Komory nakrywał kopiec ziemny o średnicy ok. 12-15 m. Ziemia na nasyp zbierana była przede wszystkim po jego północnej stronie, w mniejszym stopniu po zachodniej i wschodniej. Z tych trzech stron zdjęta została nie tylko górna warstwa gleby (humus), lecz także część calca lessowego. Powstało w ten sposób dość regularne, półkoliste, nieckowate zagłębienie, o szerokości od ok. 1,5 m do ponad 3 m i głębokości do 60-80 cm, otaczające kopiec od wschodu, północy i zachodu. Natomiast od strony południowej ziemia nie była zbierana — zachowała się tu, podobnie jak pod samym nasypem, warstwa gleby kopalnej z okresu funkcjonowania kopca. Pod nasypem kopca, po północnej stronie komór kamiennych, między nimi a opisywanym wcześniej zagłębieniem, zachowały się ślady orki radłem, z bruzdami przecinającymi się pod kątem prostym. Brak jednak dowodów na związek odkrytych śladów orki z kopcem. Mogą one wiązać się ze starszym osadnictwem, np. neolitycznym (w pobliżu kopca leżą m.in. osada i cmentarzysko kultury pucharów lejkowatych, drobne ułamki ceramiki neolitycznej znajdowały się na złożu wtórnym w nasypie kopca). Pod kopcem, na pierwotnym poziomie gruntu oraz w jego nasypie odkryto kilka prawdopodobnie intencjonalnie rozbitych naczyń kultury trzcinieckiej.

Po południowo-zachodniej stronie kopca stwierdzono istnienie półksiężycowatego rowu o szerokości 1,5-1,8 m i głębokości od 60 cm (w części południowo-wschodniej) do ok. 100 cm (w części północno-zachodniej), o pionowych ścianach i płaskim dnie. W północnym krańcu rowu stwierdzono ślady kilkakrotnego palenia ognia. Mniej więcej w środkowej części rowu, na jego dnie, złożony był szkielet młodej kobiety, w pozycji na boku, z podkurczonymi nogami, głową skierowaną na południowy wschód (obiekt 5). Przy nogach zmarłej leżał fragm. dużego naczynia. Nieco powyżej znajdowały się fragm. szkieletu młodego mężczyzny, zaś na pierwotnym poziomie terenu otaczającego kopiec znajdowało się kilka dużych kamieni, prawdopodobnie mających oznaczać miejsce pochówku. W południowo-

wschodniej części rowu znajdował się kolejny pochówek, zawierający szczątki osobnika dorosłego, zapewne kobiety, i małego dziecka (obiekt 2). W przeciwieństwie do poprzedniego, szkielety znajdowały się nie na dnie rowu, lecz w górnej części jego wypełniska, ułożone w pozycji skurczonej, na boku, z głową skierowaną na południowy zachód. W pobliżu głowy kobiety znajdowały się 4 naczynia, w tym 2 włożone jedno w drugie. Poniżej nich, mniej więcej w połowie wypełniska rowu leżały kolejne 2 naczynia, jeszcze niżej, już na dnie rowu, następne 2 i paciorek z niebieskiego szkła. Grób ten również był na powierzchni oznaczony kilkoma dużymi kamieniami. Około 3 m na wschód od niego, już poza rowem, na pierwotnej powierzchni gruntu znajdowało się skupisko kilkunastu różnej wielkości kamieni, nakrywających bardzo źle zachowaną czaszkę i fragmenty kości długich kilkuletniego dziecka (obiekt 9). Kolejny grób (obiekt 8) zlokalizowany był ok. 0,5 m od poprzedniego. Bardzo źle zachowany szkielet dorosłego mężczyzny, w pozycji skurczonej na boku, z głową skierowaną za zachód, złożony był na pierwotnej powierzchni gruntu i przykryty nieregularnym (być może wtórnie zniszczonym) brukiem kamiennym. Następny grób (obiekt 10) był grobem zbiorowym. Na dnie niewielkiej jamy wkopanej w całec spoczywały szkielety dwójki dzieci, ułożone w pozycji skurczonej, na boku, z głowami skierowanymi na południowy zachód, z twarzami zwróconymi do siebie. Między nimi znajdowały się źle zachowane szczątki dwójki dzieci: jednego w wieku 2-4 lata a drugiego zmarłego przed ukończeniem pierwszego roku życia. Jeden ze szkieletów z trzech stron otaczały pionowo umieszczone płaskie kamienie, tworzące rodzaj niepełnej skrzyni (bez jednej ściany i dna) nakrytej nieregularnym brukiem. Dwa kolejne groby znajdowały się we wschodniej części zagłębienia powstałego podczas wybierania ziemi na nasyp kopca. W pierwszym z nich (obiekt 11) szkielet dorosłego mężczyzny spoczywał na dnie zagłębienia, w pozycji skurczonej, na boku, z głową skierowaną na południe. Przy nogach zmarłego leżał fragm. (część przydenna) naczynia. Grób na powierzchni oznaczony był dużym kamieniem. Następny grób, należący do małego, mniej więcej rocznego dziecka (obiekt 12), znajdował się ok. 3 m na północny zachód od poprzedniego. Szczątki zmarłego (fragm. czaszki i kości długich) leżały na stoku zagłębienia, nakryte kilkoma różnej wielkości kamieniami. Między obiektami 10 i 11, na pierwotnej powierzchni gruntu, znajdował się jeden duży kamień i kilka mniejszych, zaś w ich pobliżu fragmenty czaszki. Wydaje się, że są to pozostałości kolejnego, bardzo zniszczonego grobu (obiekt 14). Wszystkie opisane groby (obiekty 2, 5, 9, 10, 12, 14) znajdowały się na obrzeżu nasypu kopca nakrywającego komory kamiennie (obiekt 1), otaczając go półkoleściami od południa i wschodu.

Znalezione w obrębie komór kamiennych naczynia i wyroby z brązu, jak też naczynia bądź ich fragmenty z grobów na obwodzie kopca i jego nasypu, jednoznacznie wskazują na przynależność odkrytych obiektów do kultury trzcinieckiej. Cały zespół sepulkralny musiał funkcjonować dłuższy czas, a jego chronologię można zamknąć między XV (szpila z obiektu 1) a XIII (ceramika z obiektu 2) w. p. n. e.

Materiały i dokumentacja znajdują się w Państwowej Służbie Ochrony Zabytków w Tarnobrzegu.

Badania zakończono.

Dylągówka, st. 1, gm. Hyżne, woj. rzeszowskie — patrz: wczesna epoka brązu

Górzycza, st. 17, gm. loco, woj. gorzowskie — patrz: środkowa i późna epoka brązu